

L'Associació Catalana de Fenomenologia, constituïda durant l'any 1987 com a filial de la Societat Catalana de Filosofia (Institut d'Estudis Catalanas), celebrà unes *Primeres Jornades de Fenomenologia* amb motiu del 50è aniversari de la mort d'Edmund Husserl els dies 15 i 16 de Gener de 1988 a Barcelona.

L'A.C.F. és membre de *The World Institute for Advanced Phenomenological Research and Learning* i reuneix professors i investigadors de les diferents universitats del domini lingüístic català. La seva finalitat és constituir un forum de trobada de les persones interessades pel moviment fenomenològic i el foment de la recerca i coneixement de les filosofies d'inspiració fenomenològica.

Les jornades foren inaugurades pel Dr. Francesc Gomà i Musté, president de la Societat Catalana de Filosofia, que recordà com l'ensenyament del professor Joaquim Xirau introduí la fenomenologia a Catalunya els anys trenta.

La temàtica de la reunió es distribuï en els següents blocs: a) Husserl, b) Heidegger, c) filosofies d'arrel fenomenològica (J. Patoucka, E. Levinas), d) aplicacions i revisions del mètode fenomenològic. Els treballs presentats s'organitzaren en tres sessions. La primera d'elles agrupà les ponències d'Octavi Fullat, president de l'A.C.F., i Joan-Carles Mèlich sobre fenomenologia i educació, i

les ponències de Raul Gabàs i Julia Manzano sobre la filosofia de Heidegger.

El Dr. Octavi Fullat, en el treball *Mètode fenomenològic i educació*, va descriure l'acte educacional a partir de la tesi de la confrontació de dues consciències, per la qual cosa es faria del tot necessari retrobar l'*eidós* educacional des de l'explanació d'una *posicionalitat* respecte de la raó: es tractaria d'evitar els reduccionismes (tot és racional/hi ha realitats que no són ni racionals ni raonables) per a admetre heideggerianament que «la llibertat és *llibertat-per-a-fundar*». Des d'aquí s'estableix que el mètode fenomenològic no pot aspirar a ser una *presentació* de la realitat, sinó més aviat una indicació dels seus models. Essent educand i educador dues consciències, el nucli entitatiu de l'acte educacional és constitutivament confrontació violenta: l'educació no és *cap cosa*, no hi pot haver simplismes positivistes o ontològics. En aquest aspecte el mètode fenomenològic retroba el caràcter intencional i intersubjectiu de l'educació i planteja la seva *idea*.

Joan-Carles Mèlich exposà el tema *Descripció fenomenològica del subjecte educacional*. L'essencial del triangle educatiu (educand, educador, intencions educatives) és que l'educand ha de ser un subjecte humà: en la necessitat d'ad-

quirir una *paideia* per a esdevenir home trobem el tret fenomenològicament rellevant del ser-home. Al seu torn, l'educabilitat explícita i determina el que podem anomenar *finitud existencial* com a vertader transcendent del subjecte humà: tant el ser-en-el-món del *Dasein* heideggerià com la sociabilitat natural de l'home a Aristòtil aboquen al *factum* del *poder-ser-educat* com a condició de possibilitat última de l'existència.

El Dr. Raul Gabàs, en la seva exposició *El temps a Heidegger*, presentà l'intent heideggerià a *Ésser i temps* en analogia a la primera crítica de Kant: en ambdós casos es tracta de determinar la possibilitat de l'objecte des del discórrer temporal-finit del subjecte. Allò pròpiament heideggerià consistiria en fer del mateix temps el *subjecte* últim del procés ontològic, amb la qual cosa *els ulls del temps* serien l'obertura que la pròpia temporalitat permet a l'objectivitat, éssent el temps com és l'índex de la finitud del *Dasein* enfront de l'ésser. Dues dimensions, doncs, l'una com a represa de la transcendentalitat i l'altra com la seva clausura temporal, constituïrien l'horitzó del filosofar heideggerià. Llur irreconciliabilitat fa que l'hermenèutica ontològica com analítica existenciària sigui un moment inestable de tot el pensament de Heidegger.

La intervenció de Julia Manzano, intitulada *L'ontologia de l'art*, es proposà recórrer el seguit de *passes interrogatives* que, de la mà de Heidegger, «ens han de conduir al mateix cor de l'enigma de l'art». Per fer això invoca el conegut comentari de Heidegger al quadre de Van Gogh *Les botes*, centrat-se en els tres temes-clau d'*instrument, terra i món*. Hom va fer palès que la revisió fonamental que anima l'escomesa interpretativa de Heidegger és l'antagonisme, propiciat per l'obra d'art, entre *món* i *terra*, dues instàncies que, malgrat llur diferència essencial, mai no són del tot separables. L'obra d'art, així, excita el litigi entre el *món*, fonamentat en la terra, i la *terra*, aixoplugadora essencial que semperternament intenta incorporar-se el món. J. Manzano glossà també la relació, central a Heidegger, entre *art* i *ve-*

ritat (l'art posa en obra la veritat), així com l'apropament de la veritat a tot allò que és *sagrat*, proximitat que té lloc per obra de la dimensió creativa i instituidora vinculada a tota possible activitat artística.

La segona sessió, moderada per Francesc Pereña, fou dedicada tota ella al pensament de Husserl. Hi intervingueren Josep M.ª Bech, Jordi Sales i Miquel Jaume.

L'exposició del Dr. Josep M.ª Bech, *Les conseqüències metodològiques de l'autointerpretació de Husserl*, es centrà en les temptatives, fetes pel Husserl tardaner, per tal de tematitzar la seva pròpia inflexió doctrinal en el si del moviment fenomenològic, i en procurà estricture directives metodològiques escaients per a la comprensió d'altres processos rellevants de recepció revisionista en l'àmbit filosòfic. Husserl interpretà el seu capgirament transcendent, el qual el portà del realisme de les *Logische Untersuchungen* a l'idealisme de les *Ideen*, com el seu propi discórrer doctrinal per un *itinerari motivat*. Aquesta noció husserliana situa en un primer terme el concepte de *motivació filosòfica*, i permet d'unificar la seva dispersa aparició en el corpus husserlià. Hom entén per *motivació filosòfica* l'eixam de factors que determinen l'evolució d'un pensament però que només són efectius si el filòsof sobre el qual actuen els interpreta correctament; aquesta circumstància diferencia la *motivació filosòfica* del concepte habitual de *determinació causal*, en el qual és superflua l'esmentada interpretació escaient per part del subjecte. Aquesta doctrina autointerpretativa de Husserl pot ser fruitosament aplicada a altres processos d'inflexió filosòfica no necessàriament confinats a un sol autor; com a exemple, hom analitzà l'obra del primer Heidegger en relació a la tradició fenomenològica, aplicant el concepte d'*itinerari motivat* al garbuix organitzat per la palesa filiació fenomenològica de l'*ontologia fonamental*.

El Dr. Jordi Sales parlà del *Fracàs de l'ideal husserlià de ciència estricta*. La dificultat de l'accés actual a la problemà-

tica que originà la filosofia husserliana com a fenomenologia és que ara no existeix un plantejament obert a les relacions entre psicologia i lògica. A més d'aquest problema originari cal parlar d'una fenomenologia descriptiva, una egologia transcendental, una fenomenologia constitutiva, una fenomenologia genètica, una problemàtica de la intersubjectivitat, una fenomenologia mundana, una filosofia de la *Lebenswelt* i una filosofia de la crisi. Aquests diferents moments del pensament husserlià han enriquit tota la filosofia posterior; però l'ideal d'una recerca comuna integeneracional que l'article de *Logos* demanava no fou aconseguit, tant perquè tenia defectes de formulació com perquè la crisi de la *cientificitat europea* no el feu possible.

Miquel Jaume presentà unes *Perspectives per a una fenomenologia de la imaginació*. El problema del caràcter fragmentari dels textos husserlians sobre la imaginació fa difícil una síntesi. Els intents de J.P. Sartre (1936) i M.M. Saraiya (1970) demana una revisió a la llum sobretot dels textos continguts al vol. XXIII de *Husserliana* (1980). Els tres més característics de la teoria husserliana són: a) l'intencionalitat imaginant, b) el caràcter ideal de les imatges, c) la fantasia com a lliure variació, d) la neutralització, d) l'aïllament de les imatges, f) la imaginació com a consciència de possibilitats. M. Jaume invocà distintes etapes en el tractament de la imaginació i parlà d'altres fenomenòlegs importants en el desenvolupament de la temàtica: E. Fink (1905-1975), A. Schutz (1899-1959), J.P. Sartre (1905-1980), E.S. Casey i R. Kearney. L'aportació fonamental d'una fenomenologia de la imaginació és perseguir una sola teoria de la imatge mental i de la imatge física ampliant el domini que tradicionalment indicava el terme imaginació.

La tercera sessió, moderada per Salvi Turró, tractà de les filosofies d'inspiració husserliana i d'aplicacions i revisions del mètode fenomenològic. Hi intervingueren Josep M.ª Esquirol, Robert Roda, Salvi Turró, Amador Vega i Ferran Graell.

Josep M.ª Esquirol, sota el títol *Jan Patoucka: fenomenologia i història*, desenvolupà una conferència centrada en la filosofia de la història d'aquest important filòsof txec, deixeble de Husserl. D'antuvi hom donà una petita introducció biogràfica en la qual resaltà la dignitat de J. Patoucka en el risc assumit de la seva responsabilitat filosòfica. Hom feu notar, tot seguit, com la tasca teòrica de Patoucka perllonga, tot donant-ne un plantejament original, la reflexió husserliana de la *Krisis*. En el comentari de la seva gran obra *Assaigs herètics sobre la filosofia de la història* J.M.ª Esquirol assenyalà el moment de l'heretgia de Patoucka en relació a Husserl i a Heidegger, situant aquesta heretgia en el tema del món natural i mostrant com aquest condueix a la tematització de la *situació humana en la vida històrica* entesa com a una situació de problemàtica. En l'última part de l'exposició hom reconstruí la diagnosi que J. Patoucka fa de l'època contemporània i qualifica el seu missatge com a missatge racional.

El Dr. Robert Roda, en una ponència intitulada *Sensibilitat i metafísica*, dirigí la seva atenció a un dels temes més atractius d'E. Levinas: la sensibilitat. Després de col·locar en el concepte d'intencionalitat el lloc privilegiat de l'herència fenomenològica que adopta Levinas, R. Roda subratllà com és també aquí on cal veure la innovació i la contraposició de Levinas en relació al seu mestre: es tractaria d'introduir en l'estructura intencional la possibilitat de la receptivitat com a moment positiu.

El Dr. Salvi Turró desenvolupà el tema *Aproximació fenomenològic-hermenèutica a la intuïció i deducció a Descartes*. L'anàlisi genètica del sorgiment d'aitals nocions en els escrits de jove de Descartes (*Olympica*, *Studium bonae mentis*, *Regulae*) ens mostra llur dependència d'una fenomenologia implícita del donar-se de la sèrie temporal: com a totalitat anticipada en el cas de la intuïció, com a desplegament mecànic en el de la deducció. L'estudi dels procediments intuïtius (extensió, jo penso) i deductius (operacions metodològiques i físiques) en les obres de maduresa (*Le*

Monde, Meditationes, Discours et Essais) palesa una hermenèutica de la intuïció com a construcció del sentit rector de l'objectivitat i de la deducció com a aplicació particular empírica d'aital sentit. Des de la fenomenologia immediata del temps i l'hermenèutica de la comprensió ontològica és així possible un apropament de la intuïció cartesiana a l'a priori kantiana i de la deducció a l'a posteriori.

Amador Vega exposà la ponència *Hermenèutica del silenci. Assaig d'una fenomenologia de la religió a L. Wittgenstein*. Partint de la definició de fenomenologia com a *gramàtica del sentit* en les *Philosophische Bemerkungen* i enfront del silenci respecte d'allò místic del *Tractatus*, en les *Bemerkungen über Frazers The Golden Bough*, Wittgenstein determina la religió com a forma de vida i, amb això, afirma la possibilitat d'establir una fenomenologia-gramàtica dels usos corresponents a aquest àmbit lingüístic: es tractaria de descriure les condicions sota les quals hom utilitza una certa paraula —així, el cas paradig-

màtic de *Glauben*— i les connexions familiars que la circumscriuen. Aquests plantejaments enllacen amb la problemàtica teològica clàssica sobre el silenci-llenguatge com a lloc de trobament (presència-absència) entre Déu i home.

Ferran Graell, en *Variacions lògiques*, defensà la necessitat de renovació del llenguatge fenomenològic i n'oferí una mostra repensant alguns problemes lògics plantejats pels corrents neopositivistes, que alhora demanen una refundació del llenguatge fenomenològic en el cas que hom vulgui mantenir-se en la *positivitat*. El paper del llenguatge, la lògica d'enunciació i de classes, es troben apuntats en el seu treball, per on s'observa la insuficiència del neopositivisme i, alhora, les insuficiències de l'husserlianisme. En efecte, la crítica lògica als supòsits del llenguatge esdevé una crítica metòdica a la reducció husserliana: l'una acompanya a l'altra; el present reclama per a la fenomenologia el caràcter de filosofia de la sospita i estableix el tarannà itinerant d'aquesta filosofia.

INFORME DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA DE FENOMENOLOGIA A LA SOCIETAT CATALANA DE FILOSOFIA SOBRE LES ACTIVITATS DEL CURS 1988-89

Proseguint en la línia de treball acordada per l'Associació d'efectuar un congrés anual d'exposició i discussió de recerques, en començar el curs 88-89 hom decidí realitzar les II Jornades de Fenomenologia al voltant de M. Heidegger en l'avinentesa del centenari del seu naixement. S'escollí Mallorca com a seu de la trobada —iniciant així un possible itinerari rotatori per la nostra àrea lingüística— i hom informà als nostres membres a fi que iniciessin la preparació de les possibles comunicacions.

L'organització de les Jornades fou encomanada fonamentalment als membres

de l'Associació de Mallorca que, al seu torn, aconseguiren la coparticipació del Departament de Filosofia de la Universitat de les Illes Balears.

Al llarg del primer i segon trimestre del curs es dugueren a terme diversos tràmits per tal d'invitar conferencians que completessin el programa de comunicacions dels membres de l'Associació, i per aconseguir el recolzament econòmic de les institucions culturals de Balears.

A través dels membres de Barcelona es connectà amb els professors F. Montero Moliner, Eusebi Colomer i F. Mar-